

Sosedov Nejče.

Spisal Ivo Trošt.

udi tebi sem namenil par vrstic v našem „Zvončku“. Ne vem sicer, če še dihaš ali že uživaš plačilo za mnogo potrpežljivost tam, odkoder ni vrnitve; v mojem srcu si ostal še vedno nekdanji nepozabni Nejče. Med odličnimi člani naše mlade družbe nisi bil, saj si živel, ubog pastirček, pri našem sosеду komaj leto dni, in vendar sem te moral postaviti med prve vrste sladkih spominov svoje pisane mladosti.

Moj burni, vihravi značaj je našel v tebi mehko pribežališče. Kakor se vzpenja slabejši, vedno zeleni bršljan po deblu močnega hrasta, si tudi ti opletel moje slabosti s svojo strpnostjo, krotkostjo in ljubeznijo. Ako so se najine roke kdaj sovražno križale in pulile lase na najinih glavah, si bil vselej ti, ki si odjenjal trmastemu nasprotniku. Ko sem te zagledal prvič na sosedovem ognjišču, kjer si spretno kakor vsak star očanec pekel in obračal krompir v žerjavici, so se tvoje oči kar zatopile v mojih in obenem si sebi pritrgal pet krompirjev, da si z njimi izkušal od mene neznanca pridobiti prijateljsko naklonjenost.

Dostikrat sva pozneje bratovsko delila jed in delo, a na boljšem sem moral biti seveda jaz, dasi mlajši, toda silovitejši, sebičnejši. Tako sva dopolnjevala drug drugega, in vrstniki so naju dražili, da tiščiva drug za drugim kakor dvojčka, pa vendar tako navzkrižna.

Ko smo imeli pri nas kak boljši prigrizek, si o tem zvedel menda kar skozi dimnik ter prilezel na ogel sosedove hiše, od tam si se oziral željno in boječe, kdaj se prikaže izza našega ogla moja kuštrava glava in tudi roka — s sladkim priboljškom. Zato pa nisva spomladi prav nič pri-zanašala sosedovim črešnjam, tistim sladkim črnicam ali rumenordečim hrustavkam. Ako je sosed zagledal poleg mene na veji še tebe, je naju pustil brez godrnjanja, dočim bi mu bil jaz sam — ničvreden pojedez — že več kot preveč. Po tej izkušnji sem pozneje vselej uravnaval svoje ne-preredke pohode na sosedov vrt in vinograd.

Ko so se pasle kravice mirno tam zunaj v sočni travi, sva midva zložno počivala za plotom v hladni senci pod sosedovo hruško. Med nama je tedaj počival klobuk slastnih hrušek in se redno praznil, molče brez

opominov. Tedaj si ti navdušeno pripovedoval, kako je v tvoji rojstni vasi vse drugače nego pri nas — lepše vse, pametnejše in prijaznejše. Jaz ti nisem verjel in zato ugovarjal na glas. Pravil si mi o svoji mami in o dragem očetu, ki si se ga komaj spominjal, tako zgodaj ti ga je ugrabila smrt. Običajno se ti je tačas osolzilo oko in jaz nisem mogel pojmiti: čemu? Saj sem bival živahen in vesel vedno pri milih starših. Zato nisem umeval tvojih vzdihov po materi in domačiji, kakor nisem pojml, zakaj ne priznavaš, da ti je pri nas bolje kot doma; saj sem te samo jaz imel rajši nego vse brate in sestre skupaj.

Pripovedoval si, kar si slišal v prejšnji službi, ko je čital domači sin o lažnjivem Kljukcu, o premaganih Turkih, o sedmoglavem zmaju, o Vitomiru in njegovem prstanu ter o Robinzonovih zgodah in nezgodah. Poslušal sem te z usti in očmi.

Nepozabni moj Nejče! Pišem ti te-le vrstice neznano kam. Kakor vselej si tudi danes ne morem kaj, da se ne bi zadovoljno nasmehljaj ob spominu tvoje pravlјice, kako je lahkoverni Plovše ležal na poti v mlin pod hrastom, dočim mu je mlinarjeva svinja trgala meh in žrla žito. Njemu je bil namreč povedal nekdo, da umre tedaj, ko se mu kihne v tretjič. To se je zgodilo, ko je došel pod hrast, in Plovše je vpil in vpil: „O, ko bi bil jaz živ, ne bi svinja trgala meha, ne in ne!“

Tisto jesen sva se dodobra udomačila v sosedovem vinogradu in pod kostanji. Tudi orehe sva imela odbrane za sv. večer in jabolka za zimo in suhe krljje shranjene za prehlad ali nahod. No, tedaj je pa tudi bilo treba nekoliko bolj misliti na učenje in šolo. Meni s tem ni bilo posebne krivice. Moja silovita narava je premagala celo vrsto težav z glavo ali s peresom, a tvoj mehki značaj brez vztrajnosti ni znal kljubovati šolskim neprijetnostim. Že začetkoma v nižjem oddelku si navzlic pridnosti zaostajal bolj in bolj od mene. Skupno sva zato ponavljala vaje v čitanju, a tvoj jezik se ni majal drugače nego v mehkodomačem narečju: pej in kej — pej. Še težje je bilo v pisanju. Tu te je ostavila menda vsa dobra sreča. Ali do konca leta si znal vendar toliko, da si se pošteno podkresal: Jernej Krašnja, kar so pa trdili sošolci, da bi se lažje čitalo: Jernej Kračar, a ta šala je bila celo meni predebela.

Najtežje sva pa orala seveda v računstvu. Nekoč je moj oče pregledaval tvojo in mojo domačo nalogo drugo za drugo, in oba sva bila v škripcih, a jaz v hujših. Tvoja naloga je bila namreč pogrešena navzlic temu, da sva jo izdelovala skupno in v potu mladih lic. Na očetovo vprašanje sem se grdo zlagal, da nisem jaz kumoval — tvojim pogreškom. Tedaj sem te lehkomišeln zatajil kakor Judež svojega Mojstra, zatajil najino prijateljstvo in tebe, ki sem te imel najrajši. Ti se nisi čudil temu. Mehko se je ozrlo tvoje oko name, kakor bi hotel reči: „Nimam, pa je nimam sreče! Kaj hočem?“

Poslej sva izdelovala račune in pogreške vsak zase.

Ko je pa zasijala v našo deželo nova pomlad in so se vrnile lastovke, pognali prvi zvončki, zatrobile zlate trobentice, je tebe vzelo neko zgodnje

jutro. Prišla je borno oblečena žena in se oglasila pri sosedu. Govorili so v veži nekaj časa ostro in osorno, potem so odšteli zaslužene novce — tvoj zaslužek, opravili zajtrk, kakor da se ni zgodilo ničesar, pa je zopet odšla tista postarna ženica, s culico na glavi, a za njo si drobil radostno zardelega lica ti, moj Nejče — za zlato mamico. Zabil si mi stisniti roko, reči prijateljski „z Bogom“. Kako bi ne? Ali te nisem zatajil?

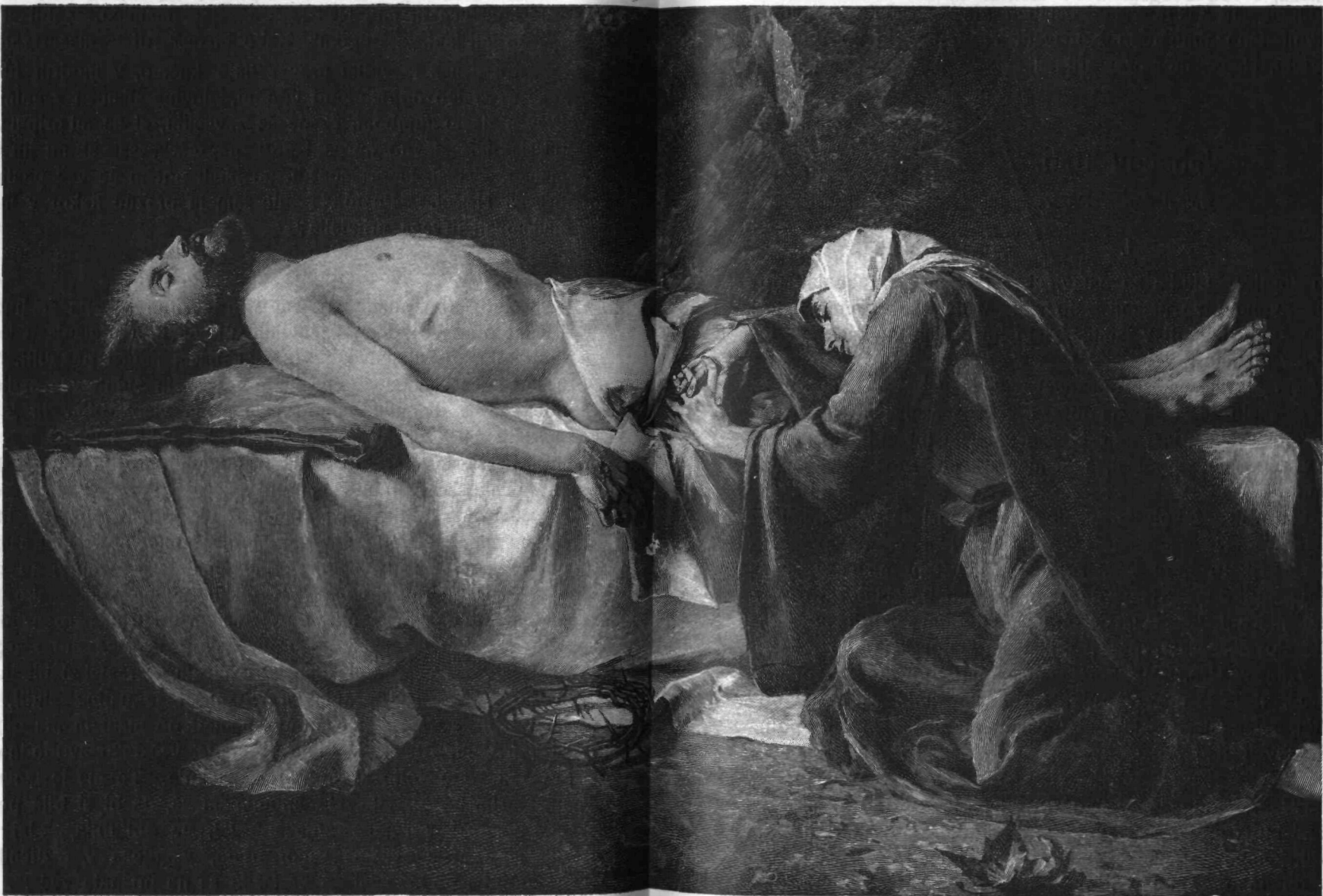
Še danes te vidim prav s tisto kučmo, v modrih hlačicah, pa golorokega, srajco odpeto pod vratom, telovnik stisnjen z enim samim gumbom. Prav s tistim gumbom, če ne še z večjim, si se mi pripel v srce. Zato vem, da si mi že davno oprostil grdi pregrešek, saj si mi jih prej pregledal že mnogo. Šel si, in pri sosedu so imeli potem še več pastirjev, a zame nobenega Nejčeta. Pusto je bilo tam in prazno kakor v mojem srcu. Kdo nadomesti prvega prijatelja?

*

Vso ljubo pomlad potem sem te pogrešal, pa še hudo. Sosed se ni namreč prav nič spominjal najinih pravic izza prejšnjega leta, zabil je takoj tudi najino prijateljstvo, jaz pa ga nisem mogel pozabiti. Nele da so ostale nedotaknjene sosedove črešnje in hruške in sploh vse sadje, tudi tvoja podoba se je dvignila v mojem srcu na visok oltar in k nji so ob lepih poletnih in jesenskih dneh, ko se je sadje smejalo z vej, plavale moje misli in se naslajale ob sladkih spominih prešlih dni.

Tako sem prebil do jeseni.

Za dan Male maše si mi pa sporočil pozdrav in obljubo, da se vidimo na Logu pred cerkvijo Marije Pomočnice. Hitel sem na Log in tam sva se srečala pod visokim zvonikom in vsi zvonovi so zvonili, da nisva mogla umeti drug drugega. Jesensko solnce se je tako toplo oziralo na nas mlade božje potnike, da si ti skoro mižal neprenehoma. Smehljal si se, a jaz sem te gledal pozorno, kakor da išče mojo oko za tvojo postavo — drugega — nekdanjega Nejčeta. Porastel si bil in glas ti je donel močnejše, odločnejše. Moj vihravi značaj je najbrž slutil, da bi se ti ne mogel poslej več tako mirno spenjati po meni in me objemati v ljubezni in potrpežljivosti, a jaz bi te ne mogel več tako svobodno nagibati in obdelovati tvojo voljo kakor vosek semintja. To me je iznenadilo in srce se ni odprlo, ni te našlo. Ne spominjam se, da bi si bila povedala kaj važnejšega, tudi v roko si nisva segla, ne obljubila, kdaj se zopet vidiva tuintam. Ločila sva se kakor brata, vzgojena v različnih razmerah, pod nasprotnim podnebjem — brata, ki se ne poznata več . . . Zvonovi pa so zvonili, vsi štirje zvonovi tako lepo, mogočno in sladko obenem! Solnce je sijalo prijazno in upiralo svoje žarke v tvojo postavo pred menoj in na prazen oltar v mojem srcu, tako se mi je zdelo. Zapuščen je ostal pozneje ta oltar najinega prijateljstva, zakaj vanj nisem mogel postaviti tvoje podobe, kakor sem jo videl na Logu pod zvonikom na dan Male maše; rajši bi bil dejal tja podobo nekdanjega Nejčeta, kakršen si ostavil našega sosedu, pa sem jo bil nekam založil v mnogih bridkih in veselih dneh.

Gospod je umrl

Oltar je poslej porastel mah, bršljan, srebro in divja trta, rože in trnje. Preko razvalin je poslej hrula mnoga nevihta, mnog vihar življenja, a raznesel ni razvalin, kakor je odnesla smrt našega soseda, dasi je v nekaljenem miru obiral leto za letom sadje na vrtu.

K tem razvalinam mi kakor veter oslabei glas zanašajo spomini misel, za to sem tvoji nepozabni podobi posvetil te vrstice in jih položil na ostavljeni oltar tebi, Nejče, moj prvi prijatelj.

Vrhačev Urh.

Spisal *Andrej Rapč.*

I.

Minile so zornice. Ljudje so ostavljali cerkev in se razhajali po domeh. Zvonovi so plakali žalostno. Mrliča so spremljali na zadnjem poti, na poti v jamo. Tisto jutro sem ga videl prvič ob njegovem delu.

Večkrat prej sem že opazoval tega človeka. Zdel se mi je čuden. Poznalo se mu je na obrazu, da sta si nekaka duševna sorodnika z vaškim Janezom, ki sem vam ga bil tudi že svoječasno v „Zvončku“ popisal, a vendar sta bila precej drugačna po pameti in dejanju.

Pokrit je bil tisto jutro z vojaško čepico, ki je imel za njo vtaknjen bel list, prav kot fantje, kadar gredo na nabor. Pred cerkvijo je stal in zeblo ga je, da se je ves tresel. Pri miru ni stal dolgo. Človek bi mislil, da stopica semintja, pa da hodi od zakristije do zvonika tako pogosto zato, ker ga zebe. Ne! Mraza ni čutil. Le gledat je hodil, kdaj prineso mrliča.

„Kdo pa je ta človek?“ sem vprašal poleg sebe stoječega moža.

„Eh, Urh je, Vrhačev Urh, grobokop,“ mi je odgovoril mož in pomi-lovalno zrl na Urha, ki se je pravkar odkril in sedaj hodil gologlav od zakristije sem — tja, polagoma, s sklonjeno postavo in gledal gori po poti, ki se vije proti Brezovcu nad pokopališčem, ki so po nji imeli prinesiti mrliča.

„Grobokop je?“ sem radovedno vprašal še enkrat.

„Naka! V resnici ni grobokop. Tisto ne!“ je odgovoril možakar. „Tako mu vsi pravijo zato, ker ga ne manjka ob nikakem pogrebu.“

„Pa kaj dela ob pokopavanju mrličev?“

„Najrajši prime za svetilko, križ ali pa za nošala. Siromak je. Tukaj-le,“ pokazal je mož na čelo, „tukaj-le ni vse prav!“

„In kaj dela sicer?“

„Kaj pa tako povprašujete, gospod? Ali ga nameravate dati v časopise, ko lani ali predlanskem vaškega Janeza?“

„Kaj tisto! Vse mogoče!“ sem odgovoril. „Ali ta siromak me zanima. Rad bi vedel kaj več o njem.“